

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФРАНЧАЙЗИНГУ ЯК ФАКТОРА ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

THE FORMATION OF FRANCHISING AS A FACTOR IN THE SOLUTION OF ENVIRONMENTAL PROBLEMS

Інна ІЛЛЯШЕНКО,
кандидат економічних наук,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України», Київ

Inna ILLIASHENKO,
Candidate of Economics,
Public Institution «Institute of Environmental Economics
and Sustainable Development of the National Academy
of Sciences of Ukraine», Kyiv

Розкрито цілі та задачі екологічного франчайзингу з урахуванням потреб сьогодення. Запропоновано напрями розвитку екологічного франчайзингу. Висвітлено причини ризиків на шляху впровадження екологічних франшиз. Досліджено можливості вирішення завдань для успішного розвитку екологічно спрямованого підприємництва на засадах франчайзингу. Значну увагу приділено перспективам та проблемам екологічного франчайзингу в Україні.

The aims and objectives of environmental franchising based on modern needs are revealed. The directions of ecological franchising development are suggested. The reasons of risks in implementing of environmental franchises are shown. The possibilities of solving problems for the successful development of environmentally oriented business based on franchising are investigated. Particular attention is paid to the prospects and problems of environmental franchising in Ukraine.

Для гарантування екологічної безпеки необхідні значні фінансові витрати, непосильні для сучасної нестабільної економіки України. У зв'язку з цим, не виключаючи деякої частки інвестування за рахунок бюджетних коштів, слід орієнтуватися на ринкові джерела фінансування. Це визначає особливу актуальність створення певних умов для розвитку бізнесу в специфічній сфері – екології, в тому числі на основі залучення іноземного, а також національного приватного капіталу. Однією з основних зазначених умов є активізація ділової активності за допомогою механізму франчайзингу. Його можна визначити як систему договірних відносин між великою фірмою («франчайзером») і її малим партнером («франчайзі») з кооперації в галузі збуту та виробництва товарів і послуг.

Аналіз публікацій з питань регулювання екологічних франчайзингових відносин показав, що вони стали предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних учених: А. Золотова [1], Н. Андрєєвої, В. Козловцевої [2], Е. Наркевич [4], Т. Перги [5] тощо.

Метою даної статті є розкриття основ екологічного франчайзингу, що дозволить забезпечити орієнтацію виробництва на вимоги ринку екологічно чистих і безпечних послуг, формування стійкого попиту на екологічно чисту безпечну продукцію, задоволення екологічних потреб суспільства і держави.

Сталий соціально-економічний розвиток України багато в чому визначається станом навколишнього природного середовища та рівнем використання природно-ресурсного потенціалу. Виникла потреба в забезпеченні рівноваги між економікою та екологією, це призвело до того, що в системі франчайзингу стали з'являтися і особливо виділятися проблеми екологічного змісту.

Так, до числа найважливіших цілей сучасного франчайзингу належить виявлення за допомогою маркетингових досліджень незадоволеного попиту на екологічно чисті умови навколишнього природного середовища, а також на екологічно чисті товари, техніку, технологію і територію з метою орієнтувати виробництво на задоволення екологічних потреб, забезпечити розробку, випуск і реалізацію товарів, до яких покупець дійсно проявить попит. За допомогою наукових досліджень і завдяки вивченню попиту, зокрема, ці узагальнені потреби покупців враховуються при розробці механізмів корпоративного управління екологічним франчайзингом.

Екологічний бізнес сьогодні – це той сектор економіки, який вирішує дві основні задачі: усунення негативних наслідків минулого та просування технологій майбутнього, при цьому створить умови для повноцінного життя і збереже природне середовище.

Екологічний франчайзинг – це не лише забезпечення максимального зростання споживання, розширення споживацького вибору та споживацької

задоволеності, але й максимальне зростання якості життя, підтримка сталого, збалансованого розвитку територій, збереження високої якості навколишнього середовища. Екологічний франчайзинг можна також охарактеризувати як систему, що забезпечує сталий розвиток на основі розповсюдження екологічно збалансованих видів виробництва та розподілення в умовах появи нових екологічних потреб (наприклад, потреб в екологічній безпеці).

Екологічна стійкість є однією з основних тем сьогодення, багато компаній мають можливості для задоволення цієї потреби, створюють та пропонують продукти й послуги, які спрямовані на екологічно свідомих керівників компаній та фірм. Екологічні франшизи бувають різних розмірів і працюють у різних галузях промисловості. Є екологічні франшизи, орієнтовані на тепло-, енергозбереження при мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Інші компанії пропонують послуги з прибирання й використовують для цього тільки екологічно чисті продукти. Поводження з відходами є також перспективною сферою, в якій можна запустити бізнес, це допоможе позбутися відходів ефективно та результативно.

Environmental sustainability is one of the urgent problems nowadays, and many companies have opportunities to satisfy this demand, creating and offering products and services targeted at environmentally conscious companies' chief executives. There are different deductibles, working in a variety of industries. There are environmental franchises aimed at heat-saving and energy-saving at the same time minimizing the negative impact on the environment. Other companies offer cleaning services and use only eco-friendly products. Waste management is also a promising sector that allows running business in that will help to dispose of waste products effectively and efficiently.

Ризики в екологічній сфері набувають стратегічного характеру у зв'язку з високим рівнем концентрації промислових об'єктів, відсутністю належних природоохоронних систем, відсутністю належного контролю над охороною довкілля, наявністю застарілих технологій виробництва та обладнання, високою енергоємністю і матеріалоємністю. На вирішення або недопущення реалізації цих ризиків може бути націлений розвиток екологічного франчайзингу в таких напрямках:

1. Актуальною для всієї території України є проблема асиміляції твердих відходів, яка триває десятки і сотні років. Тож доцільним буде впровадження франчайзингових проектів від компаній, які пропонують комплексне вирішення питання утилізації твердих побутових відходів у населених пунктах. Подібні проекти будуть доцільними і в сфері ліквідації негативного впливу на довкілля заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин та тари від них.

2. Співпраця з організаціями, які будуть займатися прогнозуванням та попередженням про настання і можливі наслідки надзвичайних ситуацій природного характеру, зокрема повеней.

3. Цікавими і дохідними видами франчайзингу будуть: екологічна рекреація та готельний бізнес, мінеральні води певних регіонів країни, екологічні продукти харчування тощо.

4. Встановлення очисних споруд на підприємствах, які здійснюють небезпечні викиди в навколишнє середовище та скиди у водойми, а також гарантійне обслуговування свого обладнання в подальшому.

5. Франчайзинг від компаній, діяльність яких пов'язана з комплексним очищенням водойм.

6. Придбання франшиз від компаній, які займаються екологічним консалтингом, зокрема:

□ оцінкою та експертизою стану підприємства й відповідності його діяльності законодавчим нормам та різним стандартам;

□ плануванням природоохоронних заходів та оцінкою їх ефективності;

□ розробкою заходів з підвищення ефективності використання на підприємствах матеріальних та енергетичних ресурсів, включаючи вторинні ресурси;

□ розробкою заходів зі скорочення на підприємствах викидів забруднюючих речовин і відходів, підвищення системи управління відходами, вибором для конкретних підприємств оптимальних технологій та обладнання природоохоронного призначення.

У розвинених країнах світу ринок екологічних послуг вже давно сформований і ці послуги користуються високою популярністю.

7. Екологічний аутсорсинг, суть даного виду послуг полягає в повній або частковій передачі функцій адміністрування природокористування та екологічної звітності особам, які не працюють на підприємстві та є спеціалістами в даній сфері. Фактично мова йде про користування послугами сторонніх спеціалістів-професіоналів, до послуг яких входять: консультування з питань екологічної безпеки, складання та узгодження щоквартальних розрахунків платежів за негативний вплив на навколишнє середовище.

8. Одним із кроків до забезпечення екологічної безпеки є підвищення рівня екологічних знань, тож варто було б на основі франчайзингової угоди працювати в регіонах з компаніями, які займаються організацією спеціальних екологічних курсів, семінарів та тренінгів для керівників і спеціалістів, що працюють на підприємствах та в процесі своєї діяльності можуть забруднювати навколишнє середовище.

Деякі галузі промисловості легко можуть перейти на нові ідеї бізнесу, а деякі ні. Для екоіндустрії потрібні специфічні та глибокі знання екологічних законів і правил. Франчайзинг, таким чином, може бути цікавим для нових власників бізнесу, оскільки він забезпечує підтримку й навчання.

Some industries are easily transitive to new business concept, but some are not. The environmental industry requires specific and deep knowledge of ecologic rules and laws. Thus, franchising may provoke interest of new environmental business owners because it provides support and training that simply aren't an option for non-franchised businesses.

Існує ряд ризиків і перепон на шляху впровадження екологічних франшиз. Однією з основних причин є недосконалість відповідної законодавчої бази для розвитку франчайзингу. А іноземні компанії, які якраз і становлять основу франчайзингу, природно бояться вкладати гроші в розвиток бізнесу в тих країнах, де через невідповідність законодавства всім нормам можна швидко все втратити або понести великі збитки.

Іншою причиною є відсутність капіталу в країні. Інакше кажучи, компанії і приватних осіб, які хотіли б і могли б вкласти кошти в розвиток бізнесу, не так вже й багато. А доступ до кредитів, унаслідок недосконалого законодавства, різко обмежений. Тому дуже часто вартість франшизи і роялті занадто висока.

Що стосується України, серйозною перешкодою може бути нестабільність на економічному та політичному фронті країни. Постійна зміна керівництва, керівників органів місцевого самоврядування не дозволяє бути впевненим у стабільності і бізнесу в тому числі.

Серед інших причин можна виділити застарілі форми ведення бізнесу і небажання переходити на нові і більш прогресивні. До того ж, доступ до інформації з ряду причин може бути ускладнений (тут чималу роль відіграє мовний бар'єр і відсутність сучасних форм комунікацій).

Для розв'язання досить складних та невідкладних завдань франчайзингу необхідні не лише зміни у виробничо-господарських та організаційно-

управлінських структурах, але й перебудова мислення та способів роботи керівників усіх рангів. У відповідності до принципів франчайзингу, й екологічного франчайзингу в тому числі, всі аспекти господарської діяльності сучасної корпорації франчайзера та франчайзі мають плануватися та здійснюватися з урахуванням запитів ринку, потреб і вимог (у тому числі й екологічних) споживачів, будуватися на принципах екологічної вигоди. Це не лише забезпечення максимального зростання споживання, розширення споживацького вибору та споживацької задоволеності, але й максимальне зростання якості життя, підтримка сталого, збалансованого розвитку територій, збереження високої якості навколишнього середовища. Екологічний франчайзинг можна також охарактеризувати як систему, що забезпечує сталий розвиток на основі розповсюдження екологічно збалансованих видів виробництва та розподілення в умовах появи нових екологічних потреб (наприклад, потреб в екологічній безпеці). Має сенс підкреслити, що він є результатом стратегічного планування природокористування, вміння передбачати екологічні наслідки тих чи інших господарських рішень [5].

ВИСНОВКИ

Дослідження у сфері екологічного франчайзингу в ході свого розвитку акумулюють знання, використовуючи сучасні наукові досягнення, методи та технології різних наукових дисциплін (включаючи маркетинг) і галузей виробничої діяльності. Для розв'язання досить складних та невідкладних завдань франчайзингу необхідні не лише зміни у виробничо-господарських та організаційно-управлінських структурах, а й перебудова мислення та способів роботи керівників усіх рангів. Відповідно до принципів франчайзингу (й екологічного франчайзингу в тому числі) всі аспекти господарської діяльності сучасної корпорації франчайзера та франчайзі мають плануватися та здійснюватися з урахуванням запитів ринку, потреб і вимог (у тому числі й екологічних) споживачів, будуватися на принципах екологічної користі.

Research in the field of environmental franchising in course of its development accumulate knowledge applying modern scientific advances, methods and technologies of different scientific disciplines (including marketing) and sectors of industrial activity. To solve complex and urgent challenges of franchising, not only changes in the industrial and economic, organizational and management structures are required, but also the alteration of thinking and of working practice of all-levels managers. In accordance with the principles of franchising, including environmental franchising ones, all the aspects of economic activities of modern franchisor's corporate and franchisee are to be planned and implemented based on market demands, needs and requirements (including environmental) users, and on the principles of environmental benefit.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Золотов А. В. Экологический франчайзинг: методология, механизмы и технологии управления: [монография] / А. В. Золотов. – Одесса: Христианский гуманитарно-экономический открытый университет, 2009. – 296 с.
2. Андреева Н. М. Екологічний франчайзинг як форма активізації підприємницької діяльності у харчовій промисловості України: економіко-правовий аспект впровадження / Н. М. Андреева, В. А. Козловцева // Економіка підприємств. – 2013. – № 2. – С. 8-13.
3. Environmental and social procedures for franchising [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/environment/e-manual/p6franch.html>.
4. Наркевич Е. Г. Алгоритм внедрения франчайзинга франчайзером / Е. Г. Наркевич // Экономика и экологический менеджмент. – 2013. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economics.ihbt.ifmo.ru>.
5. Інноваційні механізми екологічного менеджменту в Україні / Т. Перга // Дослідження міжнародної економіки: зб. наук. пр. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2011. – № 2 (67). – С. 75-86.

REFERENCES

1. Zolotov A.V. *Ekologicheskij franchajzing: metodologija, mehanizmy i tehnologii upravljenja [Environmental franchising: methodology, mechanisms and control technology]*. Odessa, Hristianskij humanitarno-ekonomicheskij otkrytyj universitet, 2009, 296 p. [in Russian].
2. Andreeva N.M., Kozlovtsseva V.A. *Ekolohichnyy franchajzyzn yak forma aktyvizatsiyi pidpryemnyts'koyi diyal'nosti u kharchoviy promyslovosti Ukrainy: ekonomiko-pravovyy aspekt vprovadzheniya [Environmental franchising as a form of business activity in the food industry of Ukraine: economic and legal aspects of the implementation]*. *Ekonomika predpriyatiya*, 2013, no.2, pp. 8-13 [in Ukrainian].
3. *Environmental and social procedures for franchising*. Available at: <http://www.ebrd.com/environment/e-manual/p6franch.html>.
4. Narkevych E.G. *Algoritm vnedreniya franchajzinga franchajzerom [Algorithm of franchising implementation by franchisor]*. *Ekonomika i ekologicheskij menedzhment*, 2013, no.2. Available at: <http://www.economics.ihbt.ifmo.ru> [in Russian].
5. Perha T. *Innovatsiyni mekhanizmy ekolohichnoho menedzhmentu v Ukraini [Innovative mechanisms for environmental management in Ukraine]*. *Doslidzhennya mizhnarodnoyi ekonomiky: Zb. nauk. prats'*, ISEMY NAN Ukrainy, 2011, no.2 (67), pp. 75-86 [in Ukrainian].